

Derleme Makale (Review Article)

Nilüfer ATLI ŞENGÜL¹

Orcid No: 0000-0002-7917-1624

¹ Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Gazetecilik ve Medya Çalışmaları

sorumlu yazar: nlftratli@gmail.com

Anahtar Sözcükler:

Dijital Kültür, Siberfeminizm, Dijital Bölünme.

Keywords:

Digital Culture, Cyberfeminism, Digital Divide.

DOI: 10.56075/egemiadergisi.1162751

Egemia, 2023, 12: 25-42

Dijital Kültür ve Siberfeminizme Dijital Bölünme Üzerinden Bir Eleştiri

A Critique of Digital Culture and Cyberfeminism Through Digital Divide

Alınış (Received): 16.08.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 28.11.2022

ÖZ

Yeni iletişim teknolojilerinin dijital kültür alanı oluşturarak yeni bir toplumsal mücadele alanı meydana getirerek toplumsal hiyerarşinin yıkılacağı düşünülmektedir. Siberfeminist felsefe de dijital teknolojilerin dışı teknoloji olarak ele alınabileceğini ve bu teknolojinin kadınlara yeni bir alan açarak, varlıklarını sürdürebileceği fikrini odağına almaktadır. Bu çalışmada, dijital teknoloji ve dijital kültür kavramı üzerinden söz konusu teknolojilerin kapsayıcılığı tartışılarak siberfeminist felsefenin bakış açısının ne kadar gerçekçi olabileceği üzerine durulmuştur. Çalışmada, dijital bölünme kavramına değinilerek toplumun her kesiminden bireyin ve kadının internete erişiminin mümkün olamayacağı düşüncesi ile birlikte siberfeminist bakış açısının "ağ ütopyası" olmaktan öteye geçemeyeceği çerçevesinde bir bakış açısı sunulmuştur. Bu derlemenin amacı, çalışmada ele alınan temel kavramlar üzerine literatür taraması yaparak siberfeminizm felsefesini dijital bölünme üzerinden kavramsal bir çerçevede incelemektir. Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler gösterir ki dijital teknolojilerin kullanımına cinsiyet değişkeni üzerinden bakıldığında kadınlar, erkeklere kıyasla geride kalmaktadır. Bu doğrultuda, yeni iletişim teknolojilerine kadınların erişimi konusunda ekonomik bölünmenin ve ekonomik bölünmenin toplumsal cinsiyet ile olan ilişkisinin etkili olduğu görülmektedir.

ABSTRACT

It is thought that new communication technologies create a new field of social struggle by creating digital culture area and social hierarchy will be destroyed. Cyberfeminist theory also focuses on the idea that digital technologies can be considered as feminine technologies and this technology can sustain their existence by opening up a new space for women. In this study, the inclusiveness of these technologies is discussed through digital technology and digital culture and it is emphasized how realistic the perspective of cyberfeminist theory can be. This study argues that individuals and women from all parts of the society cannot access the internet therefore the cyberfeminist perspective cannot go beyond being a "network utopia", through discussing the concept of digital divide. The aim of this review is to examine the philosophy of cyberfeminism in a conceptual framework through digital divide by making a literature review on the basic concepts discussed in the study. The information obtained as a result of the literature review shows that when the use of digital technologies is viewed through the gender variable, women fall behind men. Accordingly to this information, it is seen that the economic division and the relationship between economic division and gender are effective in women's access to new communication technologies.

GİRİŞ

İçerisinde yaşadığımız çağ, dijital teknolojinin yaratmış olduğu değişimlerin bir sonucudur. Yaşanan değişimleri hayatın her alanında görmek mümkündür. Bugün medya ürünlerinin çoğu dijital olarak üretilir. Hatta üretilen her türlü bilgi de dijital formda karşımıza çıkar. Gündelik yaşamla beraber iş ve eğitim alanları da dijitalleşmeden payını almaktadır. Dijital teknolojinin hayatımızı dönüştürmesiyle beraber kültür kavramı da bundan etkilenmiş ve kültür de dijital yapı tarafından kuşatılmıştır. Sosyal ağlar da giderek dijitalleşen kültüre katkıda bulunmaya başlamıştır. Dijitalleşme ve sosyal ağların yanı sıra, konuya geleneksel medya üzerinden bakıldığında aslında geleneksel medyanın da modern toplumu ve kültürü biçimlendiren yönünü görmek mümkündür. “*Medya Kültürleri*” kitabında medyadan bahsederken “*Medya, işe giderken murıldandığımız reklam müziklerinden hükümetin en son toplumsal politikaları hakkındaki fikirlerimize kadar ortak anlayış, bilgi ve dil dizilerimizi şekillendirmektedir.*” ifadesi ile bir tanımlama yapmıştır (Stevenson, 2015:310). Buna ek olarak, Stevenson çağdaş kültürün bir kitle kültürü ve insan çeşitliliğini bastıran kültürden daha çok, çeşitlilik gösteren bir popüler kültür oluşturacağını ifade etmiştir.

Yeni medya teknolojilerini düşündüğümüzde kültür anlayışı farklı boyut bir kazanmış ve sosyal ağlar aracılığıyla kullanıcılar birer üretici hâline gelerek kültürün bizzat üreticisi olmuştur. Ayrıca yeni medya teknolojileri, çevrim dışı iletişim ortamlarından etkilendiği gibi bu iletişim ortamlarını da etkilemekte ve böylece karşılıklı bir ilişki oluşmaktadır. Hatta öyle ki dijital kültür ağda olanların katkıları ile oluşurken, yeni medya aracılığıyla çevrim dışı ortama da taşınmaktadır. Dolayısıyla tüm toplum dijital kültürden etkilenmektedir.

Yeni medya teknolojilerinin ve sosyal ağların geleneksel medyaya kıyasla denetimsiz ve merkezizsiz yapısı toplumun her kesiminden bireyin sesini duyurmasına ve temsil edilmesine olanak tanımaktadır. Söz konusu ortamların yapısı dolayısıyla dijital teknoloji, dışıl bir teknoloji olarak düşünülmekte ve son yıllarda gelişen feminist bir kuram olan “*siberfeminizm*” kavramı ile birlikte anılmaktadır. Kadınların bu teknoloji aracılığıyla seslerini duyurabileceğine ve varlıklarını sürdürebileceğine inanan siberfeminizm, tahakküm ilişkilerinin sona erdirilebileceği bir yeni medya teknolojisi irdelemesinde bulunmuştur.

Bu çalışmada dijital kültür ve siberfeminizm ile beraber dijital teknolojinin kapsayıcılığı ve toplumların farklı kesimlerinden bireylerin bir aradalığı üzerine kavramsal bir çerçeve oluşturulacak ve ardından “*dijital bölünme*” kavramı ile dijital teknoloji ve siberfeminizme yönelik bir eleştiri sunulacaktır.

DİJİTAL TEKNOLOJİ VE DİJİTAL KÜLTÜR

Dijital teknolojinin hayatımızı kuşatmış olması, daha geniş bir fenomenin bir parçasıdır. Küreselleşme, serbest pazarın piyasada hâkim olması, iletişim ve bilgi teknolojilerinin aynı anda her yerde bulunabilmeyi sağlaması dijital teknolojinin gelişmesiyle mümkün olmuştur. Dijital teknolojinin yakınsama ve birleşme özelliği, medya ve iletişimdeki tüm gelişmelere hükmetmesine ortam hazırlamıştır (Gere, 2019:16). Olağanüstü bir hızda gelişen teknoloji, bireyler ile birlikte toplumları da değişime uğratmaktadır. Bireyler ve toplumlar değişirken değerler, inançlar ve tutumlar da bu değişimden etkilenmektedir. Dijital kültür, 20. yüzyılın ortalarından itibaren ve modern kapitalist yaşamın yaratmış olduğu ihtiyaçlar doğrultusunda kendini yenileyen bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Gere, 2008; akt. Akdağ, 2021:188). Yeni medya, elektronik enformasyonun bütün açılımlarını kapsarken dijital kültür, ağ toplumu ve kullanıcı/profil gibi sözcükler de kültürel dönüşümü ortaya koymaktadır. Yeni medya dolaylı iletişim ortamları çevrim dışı gelişen kültürel, siyasi ve ekonomik süreçlerden etkilendiği gibi bu yapılar üzerinde de dönüşüm yaratmaktadır (Güzel, 2016:85-86). Manuel Castells ise yeni medya teknolojilerinin toplumsal yapıları dönüştürmektense güçlendirdiğini iddia eder. Kimi düşünür ve araştırmacıya göre internet erişimi ve yeni medya, toplumsal hiyerarşileri yıkacaktır. Fakat Castells'e göre hiyerarşilerin yıkılmasındansa toplumsal elitlerin kozmopolit yönelimlerini güçlendirmesi daha muhtemeldir (Stevenson, 2015:314). Castells, bu yeni teknolojilerin yaratmış olduğu kapitalizm konusunda da olumsuz bir bakış açısı ortaya koyar. Eşitsizlik ve kutuplaşma, Castells'in bakış açısına göre enformasyonel kapitalizmin dinamiklerine yazılıdır ve buna karşı koymak için bilinçli politikaların uygulanması şarttır (Castells, 2008:496).

Sosyal medya ağları kullanıcıların iş birliği ile içerik yüklemesine, kullanıcıların kendi profillerini oluşturmasına, çeşitli topluluk ve ağlara katılmasına imkân tanımaktadır. Kullanıcıların kendi içeriklerini oluşturması ve bu içerikleri düzenlemesi Web 2.0'ı atalarından daha devingen ve demokratik bir araç yapmaktadır. Web 2.0'ın bu olumlu yanlarına rağmen herkes için Web 2.0 hayranı demek doğru olmayacaktır. Çünkü kimi eleştirmene göre yeni medyanın kullanıcı tabanlı yapısı yanlış bilgi ve amatörlük kültürünün yeşermesine zemin oluşturmaktadır (Laughey, 2010:164). Kullanıcı tabanlı yeni medyanın dijital kültüre katkısı olduğunu söylemek mümkündür fakat internetin oluşmaya başladığı ilk günden bu yana bu ortamda üretilen her şey esasında dijital kültür ögesi olarak değerlendirilebilir. Dijital kültür, hem bu zaman ve uzamda yaşayan kişilerin tanık olduğu hem de aynı zamanda ağa dahil olarak ağda ayak izi bırakıldığı ve bütün veriler kayıt altına alındığı için kültürün bugünkü şeklini

ortaya koymaktadır (Özbaş Anbarlı, 2019:78). Dijital terimi, tarihte bir grubun ya da grupların yaşam tarzına atfen söylenebilir. Dijitallik bir kültür işareti olarak ifade edilebilir çünkü çağdaş yaşamın sınırlarını çizerek diğerlerinden ayırır ve yapay dokuları ile anlamlama ve iletişim sistemlerimizi kapsar (Gere, 2019:18). Kültürün bilgisayarlaştırılması, bugün sadece bilgisayar oyunları ve sanal dünyalar gibi yeni kültürel formları nitelemekten ibaret değildir. Kültürün bilgisayarlaştırılması var olan görsel kültürler üzerinde de bir etkiye sahiptir ve söz konusu bu kültür ürünlerinin yeniden tanımlanmasına ortam hazırlamıştır (Manovich, 2001; akt. Özbaş Anbarlı, 2019: 81).

Yeni medya teknolojileri, yeni kültürel formların oluşmasına ortam hazırlarken toplumsal hareketlerin mücadelelerini duyurmalarına ve farklı toplumlarla bağlantı kurmalarına da imkân tanır. Fakat yeni medya teknolojilerinin var olan hiyerarşileri güçlendireceği anlayışına sahip olanlar için söz konusu bu durum toz pembe olmaktan uzaktır. Castells'in enformasyon çağında kamusal alanın kültürel koşullarına yönelik ilgisi, teknolojik değişimin etkilerinin izini sürmekten daha fazlasını ifade etmektedir. Castells'e göre yeni medya kültürlerinin egemenlik ve özgürleşim kavramları doğrultusunda açık ve tutarlı bir şekilde görebilmemiz mümkün değildir. Çünkü Castells'in modern enformasyon kültürlerine yönelik karmaşık okuması, medya kültürleri ve teknolojilerinin evrimini siyasal eylemlilik yoluyla dönüştürülebilir yapısal bir alanda gören daha ayrıntılı bir duruşa işaret etmektedir (Stevenson, 2015: 314-315).

Dijital teknoloji üzerine geliştirilen düşünceler bu örneklerle sınırlı değildir. Dijital teknolojinin iş yaşamı ve boş zaman arasındaki sınırları bulanıklaştırdığı ve bir kesişim oluşturduğu düşünülmektedir. Kullanıcıların üretici olduğu bu ortamda, dijital emek kavramı da tartışılmaktadır. Dijital teknolojilerin şekillendirdiği çeşitli iş pratikleri, maddi olmayan emeğin merkeziliği, güvencesiz ve sömürülen çalışma koşulları günümüz kapitalizminin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital medyada tüketici emeği, kültürel ürünlerin platformlara yüklendiği anda el konulması ile üreticinin o ürüne yabancılaşmasını ve verilerin dijital medya şirketleri için değer üretmenin temel noktası olduğunu anlatmaktadır (Jarrett, 2021:139-140). Bu doğrultuda dijital emek kavramı ile beraber toplumsal fabrika kavramı da dikkat çekmektedir. Post-Fordist dönemde kapitalist gelişme, kapitalist mantığı tüm toplumda yaygınlaştırmıştır. Bütün toplumsal faaliyetler kâr güdüsünün bir parçası hâline gelmiştir. Mario Tronti bu durumu "toplumsal fabrika" olarak tanımlamıştır (Akçoraoğlu, 2019: 535). Varoluşun tamamının sermayenin boyunduruğu altında olağandışı şekilde sindirilmesi de toplumsal fabrikayı oluşturan yaşamın, gerçek anlamda egemenlik altına alınmasını ifade

etmektedir. Toplumsal fabrika, post-Fordist döneme işaret ederken dijital kapitalizmin endüstrilerini de nitelemektedir. Toplumsal fabrika kavramı ile beraber genellikle koşulların da yeni olduğuna dair varsayım bulunmaktadır. Fakat beyaz ve erkek olmayan sıradan biri için, sermayenin egemenliği altında geçen bir yaşam içerisinde neyin yeni olduğunu görmek kolay değildir. Sermayenin dışında görülen özel ev içi alan ve cinsel faaliyetler, esasında kadınlar, beyaz olmayanlar ve LGBTQ+ için mecbur bırakılan ve karşılığı ödenmeyen iş alanları ve tahakküm durumları olarak karşımıza çıkmaktadır (Jarrett, 2021:141). Dijital kapitalizm de kapitalizmden farklı değildir. Dijital kapitalizmde de kullanıcılar ve kullanıcıların ücretsiz emeği bu büyük ekonominin bir parçasıdır.

İçerisinde bulunduğumuz çağ ve toplum, teknoloji ile çepeçevre sarılmıştır ve açıktır ki bu teknolojik toplumdaki geriye dönüş yoktur. Bu toplum, kimi zaman toplumsal ilişkileri dönüştüren kimi zaman ise güçlendiren bir forma sahiptir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde yeni medya teknolojilerinin gelişmesiyle beraber kültürel anlayışları yapıbozuma uğratma çabasında olan “siberfeminizm” üzerinde durulacak ve söz konusu teknolojilerin kadınlar ve “ötekiler” için bir fırsat olup olmadığı sorusu tartışılacaktır.

SİBERFEMİNİZM: KÜLTÜREL ANLAYIŞI YENİ MEDYA İLE YAPIBOZUMA UĞRATMAK

“Siber” kelimesi 1980’lerle beraber hayatımıza girmiş ve siberkültürden etkilenerek yaşadığımız anlayış ortaya çıkmıştır. Gelişen teknoloji sayesinde bugün siber alışveriş yapılabilir ve bankacılık işlemlerimizi siber bankacılık yoluyla çözebiliriz. Hatta bu yeni dünyada siberseks yapmak dahi mümkündür. Bu siberkültür içerisinde insan ve makine ayrımı giderek bulanıklaşarak “siborg” kavramı ortaya çıkmış ve siborglar siberhaklara sahip olarak siberdemokrasiye katılabilir hâle gelmiştir. Bu da beraberinde tamamen siber dünya getirmiştir. Bu kültür içerisinde kadınlar “siber Barbie” ve “siber *femme-fatale*” olarak tasvir edilmekle birlikte siberseks nesnelere olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca kadınlar da kendilerine “sibergrrls” ya da “siberfeministler” adını verebilir (Hawtorne ve Klein, 1999).

Siberfeminizm, 1980’lerin sonu ve 1990’ların başında bilgi teknolojileri ile ilgilenen feminist teori ve pratiğinin kökeni olarak tanımlanır. Ayrıca siberfeminizm, orta sınıf ergen erkek fantezileri için tasarlanan siberpunk dünyasına karşı kısmen bir yanıttır (Kember, 2002:627). Teknolojiye yönelik onlarca yıl süren kararsızlık karşısında feministler için yeni fırsatlar, alanlar ve düşünceler de bu karmaşıklık içerisinde kendine yer bulmuştur. Çünkü internet, kadınlara sohbet edecekleri, çalışacakları ve oyun oynayacakları bir ortam vaat etmiştir. Bu sanal dünya içerisinde sabit kimlikler de söz konusu kültürden etkilenmiş ve sabit

kimlikler akışkanlık kazanmıştır. Yeni medya teknolojileri, kadınların kendi alanlarını bulabilecekleri bir ortam sağlamıştır. Siberfeminizm, teknolojinin getirdiği bu olanakları, yeni eğilimleri ve olasılıkları araştırmaktan ve gözlemlemekten çok daha fazlasını ifade etmektedir. Sanal dünyalar sadece yeni alanlar açtıkları için değil hem dünya görüşünü hem de ataerkil kontrolü baltaladığı için önemlidir. Ağ kültürüne bakıldığında bu kültüre hâlâ hem erkeklerin hem de erkek niyetinin hâkim olduğu düşünülmektedir. Fakat siberuzam erkek bakışını sunmaktan daha fazlasına sahiptir. Görünüşler çoğu zaman aldatıcı olmuştur fakat günümüzün teknoloji devriminin simülasyonları kadar aldatıcı değildir. Düşünülenin aksine bu ağ kültüründe kadınlar da kendine yer bulmaktadır. Bu doğrultuda gelişen siberfeminist anlayış kendini ilk olarak 1990'ların başında göstermiştir. Siberfeminizmin ilk tezahürlerinden çarpıcı olanı, işlek bir Sidney caddesinde reklam panosunda sergilenen “21. Yüzyıl için Siberfeminist Manifesto”dur (Plant, 1996: 325-326).

İnternet, yoğun tartışmalara rağmen cinsiyetçi bedenleri ortadan kaldırır ve zihnimizi biçimlendirir. İnternet, söylediklerimizin aracıdır. Blog yazarak fikirlerin paylaşılmasıyla kamusal alanda entelektüelin yok olmasına zemin hazırlanırken yeni bir feminist hareketin doğmasına da yine internet tarafından ortam hazırlanır. Ayrıca internetin dünya çapında aynı anda hem eğitim hem de aktivizm için araç olduğu da tartışmasız bir gerçektir. Kadınlar da internet aracılığıyla hem ülke hem de dünya çapında diğer kadınlara ulaşabilmektedir (Hinsey, 2013:25-26). Kendini feministlerin ikinci koluyla özdeşleştiren feministler, ifade özgürlüğüne birincil önem vererek siberkültürü cinsel aktivizm ve isyanın yeni bir sınırı olarak kabul etmiştir (Hall, 1996:149).

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilim kurgu dergilerine konu olan ortak kültür hızlı bir şekilde normallik hâline gelmiştir. Canlıların genetiğinin değiştirilebilmesi, robotların gelişmesi ve anında iletişim dünyayı kökten değiştirmiştir. Siberfeminist teori de bu değişimlere yönelik hem olumlu hem de eleştirel yanıt verme çabası içerisinde (Stevenson, 2015:337). Siberfeminizm, kendinden önceki feminist yaklaşımlardan da izler taşıyarak internet ve teknoloji kültüründe doğmuş bir feminist harekettir. Siberfeminizm için tek bir tanımlama yapılamaması ve belirli bir gruba yönelik olmaması nedeniyle siberfeminizmin evrensel bir nitelik taşıdığı düşünülmektedir (Aydemir, 2020:22-24). Fakat siberfeminizm için internet teknolojisini sadece internetten alışveriş yapmak ve “World Wide Web”de gezinmekten ibaret olduğunu düşünmeden, bu teknolojiyi başka şeyler için kullanan kadınlara atfen kullanıldığını söylemek mümkündür. Siberfeminizmi tanımlarken, bu feminist anlayışın siberuzam ile ilgili olan feminist teori olduğu da söylenebilir. Siberuzam, bilgisayarlar,

modemler, uydular ve telefon aracılığıyla sosyal etkileşim için alanları ve fırsatları niteler. Siberfeministler de kadınların kendilerini güçlendirmesi için internet teknolojilerinin kullanımını düşüncelerinin odağına almıştır. Ayrıcalıklı olmayan bireyler ve topluluklar için internetin güçlendirici yönünün olduğu düşüncesi, insanların acılarını hafifleten ve daha iyi bir yaşam tarzı -hem maddi hem de duygusal anlamda- sunan bilimsel ve teknolojik ilerleme ile şekillenmektedir. İnternetin ve teknolojinin bu gücüne inanan siberfeministler de dünyanın her yerindeki kadınları bilgisayar, çevrim içi olmayı ve interneti feminist amaçlar için kullanmaya teşvik etmektedir (Gajjala ve Mamidipudi, 1999:8-9). Referans olarak alınan Gajjala ve Mamidipudi'nin 1999 yılında yayımlanan "*Cyberfeminism, Technology, and International 'Development'*" isimli bu makalesinde, o dönemde internetin insanların iş ve sosyal faaliyetlerini dönüştüreceği konusunda radikal değişikliklerin yaşanacağı ifade edilmiştir. Yine bu çalışmada internetin ve internetle bağlantılı olan teknolojilerin sosyal gruplar arasındaki boşlukları kapatmaya yardımcı olacağı belirtilmiştir. Hatta bu teknolojiler için "büyük eşitleyiciler" şeklinde bir ifade de kullanılmıştır (Gajjala ve Mamidipudi, 1999:9).

Bu bilgiler doğrultusunda, siberfeminist felsefenin öncelikle dijital söylemler bakımından kadın ve erkek arasındaki güç farkını kabul ettiğini söylemek mümkündür. Siberfeministler, bu durumu değiştirmek için yola çıkmış ve yeni iletişim teknolojilerinin dünya çapındaki kadınları nasıl etkilediğini görünür kılmaya çalışmıştır (Mulyaningrum vd., 2007:1). Siberfeminizm, tam da bu noktada kadın ve teknolojinin ittifak kurması için yola çıkan felsefe olmuş ve toplumsal cinsiyet ile kadının ezilmişliği gibi konularda mücadele etmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadının ezilmişliğinin önüne geçmek için siberfeministler teknolojiyi bir kurtuluş yolu olarak görmüştür (Dursun, 2020:46).

Feminist kurama baktığımızda ikinci dalga feministler teknolojiyi kapitalizmin ve ataerkil bakış açısının bir parçası olarak yorumlamıştır. 90'lı yılların başından itibaren gelişen siberfeminist felsefe ise bu karamsar görüşün aksine teknolojinin eril değil dişil niteliğe sahip olduğunu söylemiştir. Siberfeministler, endüstriyel teknolojinin ataerkil olarak değerlendirilmesi karşısında, dijital teknolojiler kas değil beyne, hiyerarşiye değil ağlara dayandığı için dijital teknolojilerin kadın ve makine arasında yeni bir ilişkiye ortam hazırladığını düşünmektedir (Wajcman, 2006; akt. Varol, 2014:220). Dolayısıyla yeni medyanın gelişimi, siberfeministler için erilliği teknoloji, kadınsılığı ise doğa ile iliştiiren kültürel anlayışı yapıbozuma uğratmaya olanak tanımıştır. Siberfeminizm aynı zamanda kadınların eşit erişimini geliştirme çabası olan bir stratejiyi de ortaya koymaktadır (Stevenson, 2015:338).

Teknoloji ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte kamusal alanda kadınların varlığına dair değişimin olduğu açıktır. Çünkü teknoloji, geleneksel anlayışın ve ataerkil bakış açısının kimi zaman geride kalmasına ortam hazırlamıştır. Dolayısıyla çağdaş toplumda kadının rolü de dönüşüme uğramıştır. Teknolojik anlamda yaşanan dönüşümler, siberfeminizm için bir olanak olarak görülmüştür. Çünkü siberfeminizm, teknoloji ve kadınsılığın toplum içinde kodlanmış şeklini yerle bir etmiş ve kadına dair bakış açısını da değiştirmiştir. Siberfeminizm, kadınları şefkatli, besleyici ve uysal olarak tanımlayan, teknolojiyi de hiyerarşik, denetleyici ve dışlayıcı olarak kurgulayan kodları tersine çevirmeye ve başka olanaklar keşfetmeye çalışmıştır (Stevenson, 2015:340).

İnternet dokusunun dişil karakter olduğu düşüncesi, internet teknolojilerinin kadınların yaşamını dönüştürecek potansiyele sahip olduğu anlayışını beraberinde getirmiştir (Çabuklu, 2021). Siberfeminizm, bu bakış açısı ile birlikte ataerkil anlatıya bir başkaldırı olarak karşımıza çıkmaktadır ve cinsiyet ile dijital kültür arasındaki karmaşık ilişkiye odaklanan bir kuram olarak değerlendirilmektedir. Bu karmaşık ilişkide siberuzam dijital teknolojiyi sanayi teknolojisinin aksine ataerkil anlayıştan uzak bir ortam olarak ele alınmaktadır. Siberfeministler, teknomaskülen tavra karşı ağ teknolojilerini dişileştirmek ve bunlara dişil görünüm vermek için siberuzamı kendileri için bir alan olarak belirlemiştir (ThePentacle, 2021).

Siberuzam, doğası gereği geleneksel cinsiyet ilişkilerinden arınmış bir alan olarak görülmektedir. Fakat bununla beraber yeni medyanın hâlihazırda var olan cinsiyetçi ve ırkçı ekonomik, politik ve kültürel ortamın çevrelediği bir sosyal çerçeve içinde olduğunu da unutmamak gerekir. Bu düşünce doğrultusunda siberfeminist felsefe bir “ağ ütopyası” olarak değerlendirilir ve bu ağ ütopyasının serbest ve denetimsiz ağ aracılığıyla hiyerarşileri otomatik olarak ortadan kaldıracığı düşüncesinde olduğu belirtilir. Yeni medyanın cinsiyetçi ve ırkçı bir yapı içerisinde varlığını sürdürmesi ise bu ağ ütopyasının gerçek olamayacağı fikrini beraberinde getirmektedir. Ayrıca bu bakış açısı internetin cinsiyet dışı bir ütopya olamayacağını da ortaya koymaktadır. Çünkü internet bedenlerden, cinsiyetlerden, yaştan, ekonomiden ve sosyal sınıftan bağımsız değildir. İnternetin tarihsel olarak savaş teknolojisine hizmet eden bir sistem olarak doğması ve erkek egemen kurumların bir parçası olması ise tartışmalı bir alan olmasına sebep olmaktadır (Wilding, 1998: 9).

Siberfeminizmin gelişmesinde önemli bir isim olarak öne çıkan Donna Haraway, “Siborg Manifestosu” (2006) eserinde bilim ve teknoloji aracılığıyla dönüşen toplumsal ilişkilere değinir ve yeni bir tahakküm anlayışının doğduğundan bahseder: tahakkümün enformatiği. Kadınların fiili durumu, tahakkümün enformatiği denin üretim-yeniden üretim ve

iletişim sistemiyle bütünleşme ve o sistem tarafından sömürülme durumudur (Haraway, 2006:34). Haraway, söz konusu bu eserinde bilim ve teknolojinin toplumsal ilişkileri ile beraber kadınların durumunun yeniden yapılandığını belirtir. Yeni iletişim teknolojileri, Haraway'ın bakış açısına göre kamusal hayatı ortadan kaldırmakla beraber ileri teknoloji askeri düzen getirecektir. Bu yeni düzen çoğu insanı etkilerken elbette kadınlar kültürel ve ekonomik bakımdan daha çok etkilenen grup olarak karşımıza çıkacaktır (Haraway, 2006:45).

Siberfeminist felsefe için internet ve onun getirdiği teknolojiler her ne kadar kadınları güçlendirecek bir fırsat olarak düşünülse de bu teknolojinin erkek egemenliğinden ve ayrıştırıcı bakış açısından bağımsız olmadığı fikri ayrı bir tartışmaya kapı aralamaktadır. Bu fikir doğrultusunda, çalışmanın bir sonraki bölümünde “dijital bölünme” kavramı üzerinde durulacak ve yeni medya teknolojisinde kadınların ve yeterince temsil bulamayan grupların varlığı konusunda bir tartışma yürütülecektir.

AĞ ÜTOPYASININ KARŞISINDAKİ GERÇEKLIK: DİJİTAL BÖLÜNME

Dijital bölünme kavramı ilk olarak 1995 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki birkaç gazetede kullanılmıştır. Dijital bölünmeden bahseden gazete haberleri de o dönem Ulusal Telekomünikasyon ve Enformasyon İdaresi tarafından yayımlanan “internete sahip olanlar ve olmayanlar” şeklindeki rapor ile desteklenmiştir. Daha sonra kavram, Avrupa'ya ve dünyanın geri kalanına yayılıp dijital uçurum fikri ve sorunsalı toplumsal ve bilimsel anlamda gündem hâline gelmiştir. Dijital bölünme için kullanılan en yaygın tanım ise Jan van Dijk tarafından “Dijital medyaya erişimi ve kullanımı olan kişiler ile olmayanlar arasındaki ayrım” olarak belirtilmiştir (van Dijk, 2020). Esasında dijital bölünme kavramı sadece bilgisayarlara fiziksel erişim ve bağlanabilirlikten ibaret değildir. Dijital bölünme aynı zamanda insanların teknolojiyi iyi kullanmalarını sağlayacak ek kaynaklara erişimini de nitelendirmektedir. Dolayısıyla dijital bölünme kavramı ele alındığında içerik, dil, eğitim, okuryazarlık ve sosyal kaynaklar gibi kavramlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Dijital bölünme kavramı ayrıca iki kutuplu bir bölünmeyi ortaya koymaktadır. Bu kavram sadece bilgi sahibi olanlar ve olmayanlar arasındaki ikili ayrımı ifade etmekle kalmaz aynı zamanda bilgi teknolojilerine erişim konusundaki farklı dereceleri de açıklar (Warschauer, 2003:6)

“Dijital uçurum” olarak da ifade edilen dijital bölünme kavramı, farklı coğrafi alanlarda sosyoekonomik koşullar bakımından farklılık gösteren ticari işletmelerin ve bireylerin bilgi ve haberleşme teknolojilerine erişimi ile internet kullanım amacına yönelik geniş bakış açısı sunmaktadır. Dijital bölünme kavramı, sayısal bölünme ile birlikte ülkeler arasında ve ülke içerisindeki farkları da ortaya koymaktadır (TK, 2002; akt. Aytun, 2005:24). Bu tanım

doğrultusunda dijital bölünmenin gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeler arasındaki farka işaret ettiğini söylemek de mümkündür. Teknolojiye erişim beraberinde birçok tartışmayı getirir çünkü teknolojiye erişim olmadan teknik beceri geliştirmenin zor olacağı düşünülür. Ayrıca teknolojiye erişim olsa dahi eğer kullanıcı onu nasıl kullanacağını bilmiyorsa bu erişimin anlamı kalmamaktadır. 1990'lı yıllarda yapılan çoğu çalışma, siberfeminist felsefenin karşısında bir duruş sergileyerek yeni iletişim teknolojilerinin var olan eşitsizlikleri iyileştirmek yerine artırabileceğini öne sürmüştür. Esasında dijital bölünme kavramını ortaya çıkaran da çalışmaların söz konusu bu bakış açısı olmuştur. Dijital bölünme eşitsizlik kaygısı ile beraber ortaya çıkan bir kavram olarak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farka odaklanılırken zenginler ve yoksullar, kadınlar ve erkekler arasındaki erişim üzerinde de durulmuştur. Dolayısıyla dijital bölünme, çevrim içi ortamdaki her türlü eşitsizlik olarak da tanımlanabilmektedir (Antonio ve Tuffley, 2014:674).

Dijital bölünme üzerine farklı kavramsallaştırmaların olduğu açıktır. Bu kavramsallaştırmalar birincil ve ikincil dijital bölünme olarak karşımıza çıkmaktadır. Birincil dijital bölünme, internete erişim farklılıkları ile ilgilenirken ikincil dijital bölünme, internet kullanımındaki farklılıklara odaklanmaktadır (Joiner vd., 2015:74). Toplumdaki ekonomik eşitsizliğin oluşturduğu sosyal boşluklar dijital bölünmeye neden olmaktadır ancak dijital bölünme de bu sosyal boşlukları yoğunlaştırma ve yeni boşluklar yaratma gücüne sahiptir. Sosyoekonomik anlamda daha az güce sahip olan grupların teknolojiye erişim gücü de düşüktür ve dolayısıyla bu durum, o grupları teknolojiye erişim konusunda diğer gruplara göre dezavantajlı kılmaktadır. Ortaya çıkan bu dijital bölünme ise var olan ekonomik bölünmeleri genişletmektedir (Cooper ve Weaver, 2003:3-4).

Cinsiyet de iletişim teknolojilerine erişim ve bu teknolojileri kullanım konusunda etkili olan faktörlerden biridir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, dünya çapında internet teknolojilerine erişim ve kullanımda kadın ve erkekler arasındaki farkın giderek azaldığını gösterse de yine tüm dünyada erkekler internet teknolojilerini kullanma noktasında kadınlara kıyasla daha avantajlı konumdadır (Akça ve Kaya, 2016:304). Erkeklerin kadınlara kıyasla avantajlı olmasının bir sebebi, kadınların erkekler kadar iş hayatında istihdam şansı bulamamasıdır. Kapitalist endüstrinin yaratmış olduğu emek piyasası kadınlar için düşük ücretli ve düşük statülü bazı yarı günlük işler sunmaktadır. Bunun sebebi toplumların ortaya koyduğu iş bölümüdür. İş bölümü, çocuk bakımının ve ev işlerinin kadına, yani bir eş ve anne olan kadına, yüklenmesiyle oluşmaktadır. Ev içi emeği de üstlenmiş olan kadın bu şartlarda ancak düşük statülü ve düşük ücretli işler yapabilmektedir (Connell, 2019:201). Sanayi kapitalizminin

yayılması boyunca, kadınlar için istihdam olanaklarının ortaya çıktığı doğrudur fakat görülmektedir ki bu istihdam olanakları kadınların yürütmüş olduğu geleneksel işlere yakındır. Kadınlar daha çok tekstil atölyelerinde çalışmış, bakıcılık ve temizlikçilik yapmıştır. Kadın istihdamının yaygın olduğu bu sektörlerde de ücret düzeyleri, erkek kol işçilerinin ücretlerinin altındaydı (Giddens, 2020:115). Dolayısıyla kadınlar sanayileşme boyunca ve sonrasında her ne kadar iş hayatında varlığını sürdürmüş olsa da kadınların üstlendiği roller ve ücret düzeyleri cinsiyet ayrımını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda ekonomik bölünmenin toplumsal cinsiyet temelli dijital bölünmede etkisinin olduğunu söylemek de mümkündür.

Çalışmanın bir önceki sayfasında referans alınan Antonio ve Tuffley'in 2014 yılındaki "*The Gender Digital Divide in Developing Countries*" isimli çalışması, kadınların büyük çoğunluğunun -tahminen beşte dördünün- gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı ve çoğu zaman gelişmiş ülkelerdeki hemcinslerine kıyasla cinsiyet ile ilgili ayrımcılığa maruz kaldıklarını anlatmıştır. Yine bu çalışmada, gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların işsiz olma olasılıklarının daha yüksek olduğu, dolayısıyla daha az istihdam ve daha az eğitim fırsatına sahip olduğu belirtilmiştir. İstihdam şansı bulamayan kadınların çoğunlukla ev içi emek ile meşgul olduğuna ve geleneksel aile rollerine hapsediğine de çalışmada yer verilmiştir. Dolayısıyla çalışmaya göre, söz konusu kadınların temel dijital okuryazarlıktan yoksun olacağı düşünülmektedir (Antonio ve Tuffley, 2014:675).

Cooper ve Weaver (2003) tarafından yayımlanan "*Gender and Computers Understanding the Digital Divide*" isimli kitapta sosyoekonomik statünün birçok konuda belirleyici olduğundan bahsedilmiş ve eğitim ve istihdam gibi konuların da bu statüden etkilendiği belirtilmiştir. Servetin eşit şekilde dağılmaması eğitim anlamında eşit olmayan okullar yaratarak öğrencilerin akademik performansını etkilemiştir. Irk ve sosyoekonomik statünün arasındaki dengesiz ilişki de geleneksel olarak yeterince temsil şansı bulamayan azınlıkların düşük akademik performansının başlıca sorumlusu olarak gösterilmiştir. Yeterince temsil edilmeyen azınlıklar, düşük akademik performanstan dolayı daha yüksek ücretli teknoloji işlerinde rekabet etmek için dezavantajlı bir konumda yer almaktadır. Bu durumda ortaya çıkan ise bir döngüye dönüşmektedir. Tüm bu faktörleri cinsiyet durumunda düşündüğümüzde üstesinden gelmek çok daha zordur. Kadınlar ile erkekler arasındaki bilgisayar kullanımına baktığımızda kadınların erkeklerden daha az temsil edildiği görülmektedir. Bunun sebebi ise yukarıda sayılan faktörlerden biri olan eğitimidir. 2003 yılında yapılan bu çalışmada, kadınların lise ve üniversitede daha az teknoloji dersi aldığından bahsedilmiş ve üniversitelerde bilişim teknolojileri bölümünden dereceyle mezun olma

olasılıklarının daha düşük olduğu görülmüştür. Dolayısıyla kadınların teknoloji ile ilgili iş alanlarının üst düzeylerinde yeterince temsil bulamadığı da belirtilmiştir (Cooper ve Weaver, 2003:5).

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2020 yılında yayımladığı “*Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*”na göre Türkiye’de 16-74 yaş grubunda internet kullanan bireylerin oranı %79,0’dur. Orana cinsiyet değişkeni üzerinden bakıldığında erkeklerde %84,7 iken kadınlarda %73,3 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2020). 2021 yılında yapılan aynı araştırmada ise 16-74 yaş grubunda internet kullanan bireylerin oranı %82,6 olmuştur. İnternet kullanım oranı cinsiyete göre incelendiğinde ise bu oran erkeklerde %87,7; kadınlarda ise %77,5 olarak karşımıza çıkmaktadır (TÜİK, 2021). 2020 ve 2021 yılları özelinde baktığımızda internet kullanan bireylerin sayısının giderek arttığı ve bununla beraber kadın ve erkek kullanıcılar arasındaki farkın da azaldığı görülmektedir. Fakat istatistikler göstermektedir ki kadın kullanıcılar hâlâ erkek kullanıcıların gerisinde kalmaktadır.

Dijital bölünmenin önüne geçme konusundaki en önemli unsurlar kültür, eğitim, üretim ve yönetim olarak görülmektedir. Bu unsurların arasında eğitimin altı çizilerek “yaşam boyu öğrenme” ülke, kurum ve kuruluşlar açısından rekabette bir avantaj olarak işaret edilmektedir. Gelişen teknoloji karşısında insanların çağa ayak uydurabilmesi ve bilgi yoksulu kalmaması için teknolojik gelişmelerden haberdar olması gerekmektedir. Dijital bölünmeyi en aza indirmek için geliştirilecek politikalar arasında eğitime mutlaka yer verilmesi ve insanlara bilgi teknolojilerini nasıl daha iyi kullanabileceklerinin öğretilmesi gerektiği düşünülmektedir (Kılıç, 2011:89). Fakat toplumda hâlihazırda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve bu eşitsizlik içerisinde yaşanan döngüler kadın kullanıcıların erkeklerin gerisinde kalmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın ikinci bölümünde ele alınan siberfeminist felsefenin karşısında üstesinden gelinemeyen dijital bir bölünmenin ya da uçurumun olduğu aşikârdır. Yeni medya teknolojilerinin kadınlar için bir aktivizm alanına dönüşeceği ve söz konusu teknolojinin fırsatlar yaratacağı ise bir ütopya olmaktan öteye gidememektir.

SONUÇ

Dijital teknoloji, bugün yeni bir kültür ortamı oluştururken ve bu kültürün çevrim dışı ortama da sirayet etmesi ile birlikte hayatın her alanında yaşanan dönüşümleri hissetmek kaçınılmaz olmuştur. Yeni medya teknolojisinin yaratmış olduğu yeni iletişim ortamlarının, bir kültürün doğmasına zemin hazırlarken yeni bir toplumsal mücadele alanı da ortaya çıkaracağı düşünülmüştür. Kimi araştırmacı yeni medya teknolojilerinin toplumsal hiyerarşiyi yıkacağını düşünürken kimi ise bu olumlu bakış açısından uzak bir tavır ortaya koymuştur. Siberfeminist

felsefe de 1990'larla birlikte internet ve internete bağılı teknolojilerin kadınlar için bir fırsat olacağını düşünmüş ve bu doğrultuda çalışmalar yapmıştır. Endüstriyel teknolojinin eril iken dijital teknolojinin dişil yapıda olduğu savunulmuş ve teknolojiyi erkeğin elinde gören anlayıştan uzak bir tavır çizmiştir. Siberfeminizm, özel alana sıkışmış ve kamusal alanda kendine yer bulamayan kadınlar için bu yeni teknolojiyi kadınların kendini bulacağı bir ortam olarak tanımlamıştır. Siberfeminist bakış açısına göre kadınların varlığını sürdürebileceği bu ortam, ataerkil anlayışa da darbe vurmaktadır.

Kadınlar için bir mücadele ve başkaldırı alanı olarak görülen dijital teknoloji, aslında cinsiyetçi kod ve örüntülerden bağımsız değildir. Çünkü söz konusu bu teknolojiler cinsiyetçi ve ırkçı anlayışın çevrelediği bir alanda hayat bulmaktadır. İnternetin doğuşunun da savaş ile ilişkili olması siberuzamın kadın mücadelesi için ne kadar elverişli olacağı konusunda soru işareti oluşturmaktadır. Siberuzam siberfeminist düşüncenin aksine cinsiyetlerden, yaştan, sosyal sınıftan ve ekonomiden bağımsız bir ortam sunmamaktadır. Bu da tüm kadınların bu ortama erişimi ve bu teknolojiyi kullanımı konusunda bir tartışmaya zemin hazırlamaktadır.

Dijital bölünme kavramı da siberfeminist felsefenin karşısında duran nihai bir gerçektir. Dijital bölünme, internet teknolojisine erişimi olanlar ve bu teknolojiyi kullananlar ile erişimi olmayanlar ve kullanmayanlar arasındaki farkı anlatmaktadır. İnternete erişim ve kullanım konusunda ülkeler arasında bir kıyaslama yapmakla beraber ülke içinde de kıyaslama yapılarak fark ortaya konulabilmektedir. Bu doğrultuda kadın ve erkek arasında da fark olduğu görülmektedir. Her geçen gün internete erişim ve internet kullanıcısı oranı artmaktadır fakat araştırmalar göstermektedir ki tüm bu gelişmelere rağmen kadın kullanıcı sayısı erkek kullanıcı sayısının gerisinde kalmaktadır. Toplumda var olan ataerkil bakış açısının hayatın her alanına sirayet etmesinden dolayı kadınlar kamusal alanda yeterince varlık gösterememekle birlikte ve ev içi emeğe sıkışmış durumdadır. Dolayısıyla bu durumda kadınlar geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılamamaktadır. Bu koşullar altında kadınların teknolojiye erişimi ve teknolojiyi kullanımı da soru işaretleri altında incelenmelidir. Çünkü kadınlar istihdam konusunda ve birtakım fırsatlara erişim noktasında erkeklerin gerisinde kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve ekonomi gibi faktörler bir araya gelerek, siberfeminist felsefenin karşısında duran gerçeklikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadınların gerçek yaşam pratiklerinde maruz kaldığı ayrımcılığın ve bu pratikler içerisindeki ataerkil bakış açısının siberuzama yansımaması mümkün görünmemektedir. Çünkü yeni medya teknolojileri toplumsal yapılardan bağımsız değildir ve bu yapılardan etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyet ve geleneksel roller ile kuşatılan kadınların yaşamı

erkeklere kıyasla dezavantajlıdır. Yeni medya teknolojilerinin dezavantajları ortadan kaldıracığı düşünülse de bu dezavantajlar siberuzamdaki varlığı da etkilemektedir. Söz konusu dezavantajlar, internet teknolojisini kullanmayı etkilediği gibi bu dezavantajların öncelikle internet erişimine de etkisi bulunmaktadır.

Çevrim dışı yaşamı geleneksel roller ve dezavantajlarla çevrelenmiş kadınların kamusal alana erişiminin kısıtlanmış olması internet erişimini de etkilemektedir. Dijital bölünme kavramı ile irdelediğimiz erişim ve kullanım konusunun siberfeminist anlayıştan farklı bir durum ortaya koyduğu açıktır. Dolayısıyla böyle bir ortamda siberfeminist anlayışın geçerliliği olacağı da tartışma konusudur. Bu çalışma da göstermektedir ki dijital teknolojiler bir mücadele alanı oluşturmaktansa, gerçek yaşam faaliyetlerinin etkilediği ve aktarıldığı bir ortamdır.

KAYNAKÇA

- Akça Baştürk, E., Kaya, B. (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Dijital Bölünme ve Farklı Yaklaşımlar. *Intermedia International e-Journal*. 3(5), 301-319.
- Akçoraoğlu, A. (2019). “Yeni Kapitalizm” Teorileri, Dijital Devrim ve Türkiye Kapitalizmi. *Mülkiye Dergisi*. 43(3), 525-575.
- Akdağ, F. (2021). Dijital Kültür. *Dijital Gelecek Dijital Dönüşüm*. Ed. İ. E. Tarakçı, B. Gökteş. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Antonio, A., Tuffley, D. (2014). The Gender Digital Divide in Developing Countries. *Future Internet*. 6, 673-687.
- Aydemir, D. (2020). Siberfeminizm ve Siber Kültürde Cinsiyet Kimliğinin Yapıbozumu ve Siber Kimlikle Yeniden İnşası. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aytun, C. (2005). Dijital Bölünme Olgusu ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*. Çev: Ebru Kılıç. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Connell, R. W. (2019). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. Çev: Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cooper, J., Weaver, K. D. (2003). *Gender and Computers Understanding The Digital Divide*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Dursun, A. N. (2020). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Bir Çözüm Olarak Siberfeminizm*. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gajjala, R., Mamidipudi, A. (1999). Cyberfeminism, Technology, and International Development. *Gender and Development*. 7(2), 8-16.
- Gere, C. (2019). *Dijital Kültür*. Çev: Aydoğdu Akın. İstanbul: Salon Yayınları.

- Giddens, A. (2020). *Sosyoloji Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*. Çev: Ülgen Yıldız Battal. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güzel, E. (2016). Dijital Kültür ve Çevrimiçi Sosyal Ağlarda Rekabetin Aktörü: "Dijital Habitus". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 4(1), 82-103.
- Hall, K. (1996). Cyberfeminism. Ed. S. C. Herring. *Computer-Mediated Communication* (s.147-172).
- Haraway, D. (2006). *Siborg Manifestosu*. Çev: Osman Akınhay. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Hawtorne, S., Klein, R. (1999). *Cyberfeminism: Connectivity, Critique and Creativity*. Avustralya: Spinifex Press.
- Hinsey, V. (2013). *Girls Get Digital: A Critical View of Cyberfeminism*. *On Our Terms: The Undergraduate Journal of the Athena Center for Leadership Studies at Barnard College*. 1(1), 25-32.
- <https://thepentacle.org/2021/05/15/gelecek-disitaldir-siberfeminizm/>. Erişim Tarihi: 9.05.2022.
- <https://twitter.com/yasarcabuklu/status/1365512300011139072>. Erişim tarihi: 10.05.2022.
- Jarrett, K. (2021). *Yeniden Üretim Merceğinden: Kültür ve Ekonominin Kesişiminde Emek ve Mücadele*. Ed. D. Chandler, C. Fuchs. *Dijital Nesnelere Dijital Özneler* (s.139-157). İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Joiner, R., Stewart, C., Beaney, C. (2015). *Gender Digital Divide*. Ed. L. D. Rosen, N. A. Cheever, L. M. Carrier. *The Wiley Handbook of Psychology, Technology, and Society*. (s.74-88). John Wiley & Sons.
- Kember, S. (2002). *Reinventing Cyberfeminism: Cyberfeminism and The New Biology*. *Economy and Society*. 31(4), 626-641.
- Kılıç, Ç. (2011). *Küreselleşen Dünyada Dijital Bölünme Sorunu*. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13(1), 81-91.
- Laughey, D. (2010). *Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar*. Çev: Ali Toprak. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Mulyaningrum, Yusof, A.B.M., Ahmad, S., Sahib, S. (2007). *Cyberfeminism: Changing Gender Inequality via Information Technology*. *International Conference on Engineering & ICT*.
- Özbaş Anbarlı, Z. (2019). *Dijital Kültür. Çevrimiçi İletişim ve Yansımaları*. Ed. M. Küçük. (s.77-90). Ankara: Gece Akademi.
- Plant, S. (1996). *On the Matrix: Cyberfeminist Simulations*. Ed. D. Bell, B. Kennedy. *The Cyberculture Reader* (2000) (s.325-336).
- Stevenson, N. (2015). *Medya Kültürleri*. Çev: Göze Orhon, Barış Engin Aksoy. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2020 <https://shorturl.ae/gIUTN> Erişim Tarihi: 11.05.2022.
- TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2021. <https://shorturl.ae/Owlzn> Erişim Tarihi: 11.05.2022.
- van Dijk, J. (2020). *Dijital Divide*. Cambridge: Polity Press.
- Varol, S. F. (2014). *Kadınların Dijital Teknolojiyle İlişisine Ütopik Bir Yaklaşım: Siberfeminizm*. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 27, 219-234.

Warschauer, M. (2003). *Technology and Social Inclusion Rethinking The Digital Divide*. Londra: The MIT Press.

Wilding, F. (1998). Where Is The Feminism in Cyberfeminism? *n.paradoxa*. 2, 6-13.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The age we live in is a result of the changes created by digital technologies. It is possible to see the changes experienced in all areas of life. Most media products today are produced digitally. In fact, all kinds of information produced appear in a digital form. Along with daily life, business and education and education fields also get their share formed by digitalization. Along with the transformation of our lives by digital technology, concept of culture has also been affected and culture has been surrounded by the digital structure. Social networks have also started to contribute to the increasingly digitalized culture. When thinking about culture in terms of digitalization and social networks, when we look back and look at traditional media, it is possible to see the features that shape modern society. As Nick Stevenson talks about the media in his book “Media Cultures”, “The media shapes our array of shared understanding, knowledge and language, from the commercials we hum on the way to work to our ideas about the government's latest social policies.” made a definition with the expression (Stevenson, 2015:310). In addition, Stevenson stated that contemporary culture would create a diverse popular culture rather than a mass culture and culture that suppresses human diversity.

When we think of new media technologies, perspective of culture has gained a different dimension and users have become producers through social networks and become producers of culture themselves. In addition, new media technologies are affected by offline communication environments as well as affecting these communication environments and mutual relationship is formed. In fact, while digital culture is formed with the contributions of those in the network, it is also transferred to the offline environment through new media. Therefore, all society is affected by digital culture.

The uncontrolled and uncentralized form of new media technologies and social networks compared to traditional media makes possible individuals from all society to be heard and represented. Due to form of these environments, digital technology is thought as feminine technology and is associated with the concept of “cyberfeminism”, a feminist theory that has developed in recent years. Believing that women can become popular their voices and maintain

their existence through this technology, cyberfeminism has examined a new media technology that can end the relations of domination.

In this study, a conceptual framework will be created on the inclusion of digital technology and the coexistence of individuals from different segments of society, together with digital culture and cyberfeminism and then a critique of digital technology and cyberfeminism will be presented with the concept of “digital divide”.

Methods

The aim of this study is to discuss the concept of cyberfeminism through features of digital technology and inequalities of digital technology and digital culture. Therefore, in this study conceptual framework is presented through detailed literature review. Concepts of cyberfeminism, digital technology and digital culture is examined within conceptual framework.

Findings and Argument

Intrinsically, cyberspace is seen as a space free from traditional gender relations. However, it should not be forgotten that the new media is within a social framework surrounded by the existing sexist and racist economic, politic and cultural environment. That’s why, cyberfeminist theory is evaluated as a “network utopia” and it is stated that this network utopia will automatically eliminate hierarchies through free and uncontrolled network. The existence of the new media in a sexist and racist structure brings with it the idea that this network utopia cannot be real. In addition, this point of view reveals that the internet cannot be a non-gender utopia. Because the internet is not independent from bodies, genders, age, economy and social class. The fact that the internet was born as a system that serves war technology and is a part of male-dominated institutions that cause a controversial area (Wilding, 1998: 9).

Social gaps caused by economic inequality in society cause digital divide, but digital divide also has the power to intensify these social gaps and create new ones. Groups with less socio-economic power also have low access to technology, thus making those groups disadvantaged compared to other groups in terms of accessing technology. This emerging digital divide expands existing economic divisions (Cooper, Weaver, 2003:3-4).

Gender is also one of the factors affecting access to and use of communication technologies. Although studies conducted in recent years show that the difference between men and women in accessing and using internet technologies around the world is gradually

decreasing, men all over the world are in a more advantageous position compared to women in terms of using internet technology (Akça, Kaya, 2016:304).

Conclusion and Recommendations

Digital technology, which is seen as a field of struggle and rebellion for women, isn't independent of sexist codes and patterns. Because these technologies come to life in an area surrounded by a sexist and racist understanding. The fact that the birth of the internet is also associated with war raises a question mark about how suitable cyberspace will be for women's struggle. Contrary to cyberfeminist theory, cyberspace doesn't offer an environment independent from gender, age, social class and economy. This leads to a debate about all women's access to this environment and use of this technology.

It doesn't seem possible that the discrimination that women are exposed to in real life practices and the patriarchal perspective within the practices are not reflected in cyberspace. Because new media technologies are not independent of social structures and are affected by these structures. The life of women, surrounded by gender and traditional roles, is disadvantaged compared to men. Although it is thought that new media technologies will eliminate these disadvantages, the disadvantages that exist in real life practices also affect the existence in cyberspace. These disadvantages not only affect the use of internet technology but also primarily affect internet access.